

WWW.UNILIB.RS

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 6.

У Новом Саду, 1. априла 1909.

Год. II.

САДРЖАЈ: Учитељева појачка дужност. — Учитељи и хигијена, др. Лазе Марковић, Н. Сад. — Предавања за увод у експерименталну педагогију од др. Е. Мојмана, превод др. П. Радосављевића. — Данашња јавна настава у Немачкој. — Учитељство: Далматинска покрајинска учитељска конференција. — Практичне обраде: Лекција из мађ. језика за I. р. од Д. Ружића, учитеља, Н. Сад. — Важније мере, тегови и новци, од Т. Костића. — Листак: Противселовенска просветна удружења. — Преглед књига: Antun Cuvaj. Grada za povijest školstva kraljevinâ Hrv. i Slavonije, knjiga II. приказ од др. П. Радосављевића. — Белешке. — Књижевни огласи. —

Учитељева појачка дужност.

„Поштовано Уредништво! Док ћутимо дотле смо добри. Како изнесемо ма најмањи захтев, одмах нисмо пријатељи ни школе, ни народа, ни аутономије — ничега. Онда смо себични, сујетни, смутљиви и све оно што не ваља. Свакојако поводом тога, што ће се у новосадском и ст. бечејском учитељском среском збору ускоро расправљати питање о нашој појачкој дужности у цркви, појављују се у јавности учитељски пријатељи, који светују учитеље да се не даду навести на погрешан пут од непријатеља, који ће им говорити да устану против појачке дужности и бесплатног обављања исте, него треба да послушају пријатељски глас, који им љубезно кличе: „Та појте браћо учитељи весело и даље, не тражите награде за тај рад. Замислите у каквој дивној идили живите: Поларнојутро влада у природи. Магла притиснула све око вас. Снег завејао стазе. Нигде живе душе. Мртва тишина влада, само се чује шкрипање ваших корачаја по дебелом снегу. У поздрвама хвата вам се иње. Кад прихватите за скакавицу од авлијских врата она вам се лепи за руку препуна ледене хладноће. Ступите ли у цркву пирка вам хладни поветарац поврх главе са неутврђених црквених прозора, а промаја с короша и тавана љупко вас се дотакне, и ви срећни што можете то све да уживате, док се ми ваши пријатељи у перју разњежавамо и слабимо, појтите со слаткопјенијем и надишете

се оног свежег, студеног ваздуха. Дивна ли је то дужност и баш не знате да је цените!“ Али драги мој, лако је бити галант с туђим здрављем и с туђим ценом. Лако је давати другом добру вољу, а сам то не радити.

Наша борба за ослобођење од појачке дужности, стара је бар толико исто као борба свештенства за свештеничку дотацију. И данас се подмеће учитељима да су изабрали најкритичнији момент, да траже ослобођење од појачке дужности. Све наше учитељске генерације за последњих 40 година, радиле су кад јаче, кад слабије у том правцу, али то се и не спомиње, него треба напасти данашње учитеље и подметати им разне прљаве смерове, не би ли се поплашили и рекли: „Мап'те браћо тога дивана, појаћемо и даље колико волете, а све без паре и динара!“

Можда би се таким лажним родољубљем према интересима народа, и лажним пријатељством према учитељима, могло где што и подвалити на обе стране, да нема искуства од више деценија. Али то искуство не да продавати рог за свећу. Оне, који се завијају у овчију кожу и пренемажу се, оставићемо и даље нека седе у својој заветрини заслуженој на „исправан“ начин, а ми ћемо и даље сложено радити на томе, да се ослободимо оних терета, који су нам неправедно наметнути. А ко је вољан да их

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

прими с наших леђа, на част му с — бла-
гословом!"

*

Тактика која је већ врло добро позната у служби против учитељских захтева, помаља се и у питању појачке дужности. Кад год је учитељство изнело који свој оправдани захтев, одмах се устало против оних учитеља, који су први започели тако питање или који су моментаним положајем као представници појединих кругова учитељских, истакли на површину поједина така питања. Данас се јавно пише опет у том правцу. Спомињу се неке увређене сујете, неке освете, мржње, лажно се износе чињенице о захтеву заједничке седнице бачких среских зборова, лажно се тврди да су људи, који ово питање о појању истичу, некад друкчије писали, једном речи тврдњама које се ничим не могу доказати иде се затим, да се осумњичи правилно држање оних учитеља, који су и пре и сада остали једни исти и као људи у данашњем друштву и као учитељи посебно, и нису за љубав личних материјалних интереса, преврнули опаклију и постали слепе скутоноше свачије људи. Напротив међу тима који нас сад тако љубазно светују има и таквих, који су с нама заједно држали против неправде на учитељство, али им пружише руку с комадом соли и они се полакомише, те сад продају рог за свећу.

Људи који у овом листу и иначе заступају правац самосталности учитељске, држе се тога правца већ више од четврт века. Но коме је можда то испочетка непознато, свакојачко не сме му бити непознато какав је правац владао у учитељству за последњих 10—15 година. Тај правац налазио је израза у „Шк. Одјеку“. Учитељи који су тамо заступали тај правац, већим делом остали су му верни, те уз помоћ својих новијих, млађих другова заступају га и у „Шк. Гласнику“ и ван њега где је прилика за то. Сав тај правац хваљен је и истицан с партијским тенденцијама све дотле, док те партијске тенденције нису дошле у положај, да у пракси посведоче љубав и оданост таким самосталним учитељским погледима. Како је дотле дошло, одмах су ти дотле хваљени

самостални учитељски погледи, од стране оних, који су партијске тенденције на зло употребљавали, названи захтевима увређене сујете. А ко је, молим вас, сметао тим „сујетним“ људима, да и они не преврну опаклију, те да не уђу у милост, а учитељско становиште оставе у трње. Та то би се радо дочекало. Али чување онога што је наше учитељско, и исправно држање у томе правцу већег дела учитељства, изазива још увек према учитељству непријатељство оних, који хоће да увере свет да заступају правду, истину и слободу уверења, а у пракси скоро редовно греше против тога. Тенденција тог њиховог држања не стиди се, ни чисто педагошком значају захтева наших, у погледу сређеног заједничког рада зборских седница, придавати прљаве намере за којима они сами теже. Да би својим злонамерним тврдњама, дали лепшу боју, служе се неистинама и у погледу овога питања о учитељевој појачкој дужности. Намерно се лажно наводи, да су учитељи хотимице овај момент изабрали за ту своју тражбину, а нису то тражили пре кад су биле повољније прилике. Нама је познато, ако није њима, да су то учитељи за ових последњих 40 година тражили више пута. Има живих људи из старијих учитељских генерација који то тврде. Ту дакле престају измишљавања. У погледу новијих времена за 10—15 последњих година, истицано је то питање више пута у „Шк. Одјеку“. Срби учитељи у Хрв. и Славонији, истицали су га и прошле године и траже да се уреди. Исто тако траже уређење тога питања и учитељи у Босни и Херцеговини. Па и сад није ово његов почетак, него је то питање остало нерасправљено прошле године у ускршњој зборској седници, а затим је требало бити расправљено у заједничкој зборској седници, која је осујећена, не због тога, што се овај или онај надао бити председником на тој седници, него с тога, што немирној савести извесних људи не иде у рачун, да учитељи целе једне епархије дођу јаче у додир и створе међу собом чвршћу организацију. И ту се баш огледа истина оне напред поменуто тврдње о нетрпљивости слободног уверења, јер место да се

оберучке прихвати такав захтев учитељски и да му се са позване стране да полета, он се тумачи на најпримитивнији начин, као да се рецимо нечија евентуална лична амбиција за каквом почашћу, не би могла и на други начин сузбити, него тиме, да се укине одржање заједничке седнице. Дивно ли је и језгровито, ту појимање значаја који лежи у томе покрету учитељском!

Таким маневрисањем поступа се према тежњи учитељској за срећеним радом! И такав поступак има образа неко да потрза као доказ против учитељства! По томе се види колико су јака и она резоновања о односу учитеља и народа. Ко обећава свештеницима са народне грбаче: уз годишњу плату од К 1.800,^{*)} **седам** квинквенала по К 400—, поред тога скоро двоструку наплату штоларног прихода него што је до сад био, уз то удобан стан са свима могућим зградама и обилатим огревом за писарницу од 5 кубичних метара дрва,^{**)} како се сме претварати, да жали народ, ако овај буде плаћао црквеног појца, једног од својих сељана, са 100—200 К? Не лежи, дакле, у томе тежиште, него лежи у другој околности. А та је околност, што треба изаћи с бојом на среду. Те или учитеље одбити с њиховим праведним захтевима и огорчити их или изрећи да народ плаћа ту дужност, те тиме повући своја празна обећања о неким олакшицама народу. А тражити с учитељских леђа и стачке материјалне стране, популарности у народу, није достојно. Појачка дужност ако се и не скине с учитеља мора се платити. Кад могу сиромашне општине у Прусској и осталим немачким покрајинама, плаћати годишње 400—500 (480—600 К) марака учитељу за појачку дужност, могу и наше. Једино така награда

^{*)} Ми не наводимо ове бројеве из суревњивости према свештеницима, јер смо тога уверења, да сваки поштен и честит рад треба да се добро и плати, него наводимо стога, да се види како је неискрено оно родољубље и привидно оно саосећање према материјалну стању народа, кад се ти родољуби бацају у бригу, ако народ буде плаћао засебног појца у цркви.

^{**)} Види елаборат Саборског Одбора: „Уредба о дотацији, правима и дужностима срп свештенства“. С. О. бр. зап. 1903. ех 904. Штамп. Ђ. Петровића Рума. Цифре из тога елабората још нису никад потанко приказане народу на неком збору, да чујемо шта он вели на то.

приличи учитељу за појање и то ономе учитељу, који хоће да се прими те дужности.

Но наше је мишљење, да та дужност учитеља доводи у неповољан положај и да се с његовим угледом не слаже.

Наше је становиште, да је по наш народ практичније, да се учитељ не обвеже за појца, ма и награду имао, него да општина сама из своје средине нађе себи једног од ратара, или занатлија, који ће ту дужност обављати и уз мању награду, а која не може пристати садашњем учитељу као школованом човеку, који је у своју спрему утрошио многе године и знатне своте.

Пријатељи, који и даље желе да нас заробе дужношћу црквеног појања, боље би нас уверили о исправности својих жеља, да су нам за углед изнели оне земље и оне народе чији се учитељи отимају да буду црквени појци, или да су нам бар навели у којој земљи и у којем народу постоји такав систем појачке дужности, какав је у нас у Митрополији, да н. пр. у Сентомашу или Ст. Бечеју, где је само једна црква, а по десетак учитеља, сви морају појати и то бесплатно. Има ли још где год у свету тога?!

Злонамерна је тврдња да ико алармира учитељство у овој ствари. Доста зло ако когод мисли, да је учитељство тако ограничено, да га у овом питању треба алармирати. Није ту тежиште на алармирању, него је тежиште на тим „родољубивим“ денунцијацијама учитељства народу, а то је продужење старе праксе, која је почела онда, кад су ти родољуби требали да искупе своју реч дату учитељству и школи, док су им учитељи spremали терен у народу. Сад, дабогме, учитељство није родољубиво ако тражи самосталност која му се обећавала. Или су ваљда они учитељи родољуби и пријатељи свога народа, који се држе девизе: „*Ваљда може странка одступити кадкад од начела за љубав свога човека.*“ Ми се поносимо што је у учитељству таквих мало, а и од тог малог већина их је већ постигла незаслужену заветрину, и отиснула се од учитељства. Велики део учитељства до сад није пошао њиховим трагом, а држимо да понос учитељски и овај

етички осећај, који је у учитељству лепо развијен и однегован, неће допустити ни у будуће ни једном учитељу, да пође таким погрешним путем, јер то је погрешан пут, којим су ти појединци отишли, који се ругају учитељској солидарности. А који се учитељ руга својој сталешкој солидарности, од тога је већ узет ушур. Том се могу приденути и она сва остала епитета, која се погрешно упућују оним учитељима, који се до сад у свему држали часно и исправно! И евала им! —к—

Учитељи и хигијена.

Др. Лаза Марковић. — Нови Сад.

(Наставак.)

Шта треба да раде учитељи при заразама.

Описали смо у прошлом чланку кратко главније заразне болести, које се код школске деце јављају и школом се шире.

Како и државни закон обавезује учитеље, да пријаве одмах властима, ако је ма и на једном школском детету избила каква заразна болест, то ће бити потребно, да опширније проговоримо о томе, како се заразе одбијају од школе.

Најзначајније је за школу, да се свако заражено дете што пре од школе *искључи*, јер ће се само тим начином моћи стати на пут зарази, да се не рашири међу школском децом.

Но колико је од *замашности* то искључивање *заражене* деце, толико је исто значајно и то, да ни *здрава* деца не похађају школу, ако на њихову дому болује ма ко од какве заразне болести. Заразне болести имају свака своје бациле, своје живе клице, које се налазе у болесникову стану и у постељи и по намештају и по свима стварима у болесничкој соби. У болесничку собу улазе и здрави и *додирју* рукама, ногама или оделом својим разне предмете и ствари, а често се и рукују и љубе са болесником. По тим стварима се обично налазе заразне клице од болести и онда није никакво чудо, ако и здрави могу да *изнесу* — често и поред највеће пажње — болест из болесничке собе и *шире је* даље међу здравим светом.

Да би г. учитељи дошли на чистину са овим питањима о заражљивости и преносењу заразних болести међу школском децом, ја ћу овде изнети прегледну таблицу, по којој ће се г. г. учитељи моћи равнати, ако им се која било заразна болест јави међу школском децом.

Забрањен је долазак у школу:

1. *ученику*, који је оболео од великих богиња, колере, дифтерије, мраса, скрлетине, хрипавца кашља, тифуса (врућице), трахоме, срдобоље, овчијих богиња, мумпса (запаљења плувачних жлезда) и рубеоле (црвени).

2. *свима здравим ученицима*, ако је у њиховој кући ко оболео од: великих богиња, колере, скрлетине и мраса.

Ако је ко у кући оболео од врућице, дифтерије или срдобоље може лекар допустити здравима, да похађају школу, ако се болесник може у стану добро и потпуно одвојити (изолати).

Код кашља хрипавца и мраса могу се пустити у школу само она здрава деца, која су те болести већ прекужила или су прешла 12 година.

Код осталих заразних болести могу здрави ученици ићи у школу.

Од великог значаја је још за учитеље и школу и то питање, кад су болесни оздравили и кад им се сме допустити, да могу поћи у школу а да нису више опасни за остале здраве ученике.

У том погледу морамо оделити болеснике од здравих укућана.

Укућани се могу пустити у школу одмах чим прође доба *контумаца* а то је оно време, што је потребно да протекне од оног дана, када су заразне клице ушле успешно у дете. до оног дана, када заразна болест избије на детету.

Утврђено је, да зараза не може одмах да избије на човеку, него јој треба неко време, док се не појави. Тај је рок код сваке заразе друкчији. На пример код скрлетине је око 8 дана, код мраса око 14 дана, код великих богиња око три недеље дана.

Ако је болесник одмах пренесен у болницу и стан потпуно дезинфициран, ослобођен од кужних клица — онда здрави укућани могу поћи у школу одмах, чим прође

рок контумаца за ону болест, која се у њиховој кући јавила. Кад болест за то време није на здравима избила, то је знак, да се здрави нису окужили од болесника.

Исто се тако могу здрави укућани пустити у школу одмах после контумацног рока, ако су се са допуштењем лекаровим преселили у другу, незаражену кућу.

Болесне ученике можемо пустити у школу: после *осам* недеља од почетка болести, ако су боловали од великих богиња, хрипавца или срдобоље;

после *шест* недеља, ако су боловали од скрлетине;

после *чет* недеља, ако су боловали од врућице (тифуса) или дифтерије;

после *три* недеље, ако су боловали од мраса, овчијих богиња, мумпса или румени.

Ови се рокови могу скратити, ако болесне ученике *стално* лечи и надгледа лекар и ако се стан болеснички може добро *дезинфицирати*. Према томе, може се онда рок скратити:

на 6 недеља код великих богиња и срдобоље;

на 5 недеља код хрипавца;

на 4 недеља код врућице и скрлетине;

на 3 недеље код дифтерије;

на 2 недеље код мраса и овчијих богиња;

на 1 недељу код мумпса и румени.

На жалост добро уређених завода за дезинфекцију има само толико у целој Угарској, да би их човек на прстима могао избројати. Исто је тако мало и ручних машина за дезинфекцију окужених станова формалином. Зато се рокови за поновни полазак у школу морају већином узети по оној вишој табели.

Учитељи би могли утицати на општинска поглаварства, да набаве бар ручне машине за дезинфекцију и да једног општинског слугу или чувара пошљу у најближу варошку болницу, где би научили, како се том машином управља и у становима убијају кухне бактерије и клице.

Још једну ствар морамо овде засеппе истаћи. Може се десити, да се јави заразна болест у учитељеву или послужитељеву стану. То је врло важно особито онда, ако учитељ и послужитељ станују у истој згради, у којој је смештена и школска двор-

ница. У такој прилици треба болеснике *одмах* изнети из школске зграде и стан дезинфицирати. Учитељу и послужитељу није се слободно састајати са болесним члановима своје породице све дотле, док болест потпуно не пређе и док се и овај нови заражени стан не дезинфицира.

Ако учитељ или послужитељ имају засебан стан, ипак се морају *одвојити* од својих окужених укућана, јер иначе не смеју ићи у школу.

ПРЕДАВАЊА

за увод у

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНУ ПЕДАГОГИЈУ

и

ЊЕЗИНЕ ПСИХОЛОШКЕ ОСНОВЕ

од

Др. Ернста Мојмана,

професора философије у Минстеру.

С немачког превео с ауторовом дозволом:

Dr. phil. & paed. **ПАІА Р. РАДОСАВЉЕВИЋ,**

доцентат њујоршког универзитета.

I. СВЕСКА.

Прво предавање.

Задаћа експерименталне педагогије.

(Наставак.)

Сва досадашња излагања у првом се реду тичу само *аналитичко-психолошког* експеримента по тиме, што смо доказали његову могућност у психолошкој области, у *исто је време* решена и могућност *синтетичког* експеримента. Јер у синтетичком експерименту не јавља се никаква принципјелна метода, изузев сабирања оног, што је добивено анализом, а то је само синтеза; она, као што је већ напоменуто, има ту важност, да с једне стране контролише *аналитички* експеримент, а онда полази обрнутим путем од простог сложеном, она у неку руку опет гради оно, што је било срушено са разглабањем, и тако може да доведе до нових сазнања.

У *психологији деце* и *педагогији синтетички* експеримент игра *куд и камо већу улогу* него ли у *опћој психологији одраслог* човека. То долази отуда, што у овим областима имадемо више посла са

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

схваћањем *компликованијих* духовних појава и духовних *успеха*, онда и отуда, што испитивање чисто *индивидуалних* односа духовног живота игра овде нарочиту улогу. Један пример објасниће однос аналитичког експеримента у педагошком пољу. Рецимо да смо ради анализовати читање дететово, то ћемо наћи, да је сваки акат читања састављен из једног чисто оптичког процеса: опажаја слике речи; из једног чисто унутрашњег процеса схваћања: добијања значења речи; из једног говорног процеса: гласовне интерпретације оптичке слике и правог гласовног казивања тога. С доказом и даљим различавањем те три парцијалне појаве акта читања, испрљен је рад аналитичког експеримента, и сада синтетички експеримент има да покаже, како та три парцијална процеса *скуиа делују* у читању. Ми ћемо касније видети, да је по педагошку праксу од већег значаја овеј последњи експеримент, јер се на заједничко деловање парцијалних процеса читања, ослања већина методичких конклузија, на које се обзире у настави читања.

Довде смо посматрали *психолошки експеримент* као такав. *Педагошки експеримент* је донекле примена психолошког експеримента на *школско дете*. Сад се пита, да ли се из те примене не може извести нова сумња, која је специјално уперена проти експеримента психологије деце? И заиста против могућности да се експериментире на деци, стављене су *две тешке сумње*: с једне стране треба тражити, да особа на којој се експериментире (субјекат) може схватити намере експериментаторове, а то баш нарочито изгледа да је немогуће у млађе деце.*) Једна друга сумња лежи у изванредној *сугестибилности* деце, на темељу које се врло лако даду одредити намере експериментаторове.

Прва сумња означава, додуше, једну потешкоћу, помоћу које се каткада морају ставити неке границе психолошком експерименту на деци, што је нарочито зависно од доба субјеката. Ми ћемо касније видети, да се са децом од четири и пет година живота могу чинити експерименти само у

ограниченој мери. Но, ту лежи само потешкоћа али не и несавладива препрека, јер с једне стране при испитивању млађе деце обично се у обзир узимају само врло прости експерименти, и онда деца често пута тако схватају намере експериментаторове, да то човека јако изненађује и једноставност детињег живота често пута чини, да је *лакше* експериментирати с децом него ли с одраслима, *јер одрастају у куд и камо већој мери прегледају и наглашавају о свршетку експеримента* него ли дете.

Што се тиче сугестибилности или моћи упливљивања на децу, то је додуше оно веће, него што се то може очекивати пре извађања психолошких експеримената на деци. Шта више има случајева да деца од шест или седам година одговарају према било ком питању експериментаторовом, и то у духу питања. Но, и овој се потешкоћи даде доскочити са правилним поступањем с дететом, и помоћу простих опита можемо успоставити степен сугестибилности у поједине деце.

Од експеримента психологије деце треба разликовати *чисто педагошки експеримент*. Педагошки експеримент иде затим, да се помоћу истраживања у посве једнако контролирајућим приликама директно одлучи о ваљаности различитих метода или о дидактичној вредности наставних средстава, у колико као мерило узимамо делом резултат појединих метода, а делом њихову психичку природоходност и њихову прикладност за икоји стадијум развића и индивидуалитета дететовог. Против овог начина одлучивања помоћу опита не да се ставити никакв битни теоретички приговор, и у пракси у великој се мери истакао чисто педагошки експеримент. Какав му је значај у дидактици, о томе ћемо касније чути.

Наша обрада експерименталног поступка у педагогији била би непотпуна, кад не би укратко споменули још и велике *предности експеримента* насупрот досадање методе случајног проматрања. У *првом реду* експеримент нас присиљава на систематско изналажење чињеница, и то баш за то, што експеримент не очекива, као опажање, док испитујуће појаве не наступе. Друго, ек-

*) Сравни за ово: W u n d t, Essays, 2. изд. Стр. 208. и даље, Leipzig, 1906.

перимент даје могућности да по вољи понављамо посматрања, на се тиме најтачније контролишу спољашњи и унутрашњи услови посматрања. *Треће*, експеримент омогућава контролу једног испитивача са другим, јер сваки на темељу тачних ознака прилика у експериментисању може поновити експеримент. На тај се начин постиже већа објективност резултата и независност од индивидуалних особитости и предрасуда појединих испитивача. *Четврто*, експеримент даје прилике да различити испитивачи заједнички раде на темељу тачног уједињења о намерама једног опита и о методама и помоћним средствима испитивања. Из тога се дакле види и то, да се свуда, где год наука постаје експериментална, крчи пут *заједничким* радовима и сваки испитивач може даље градити на резултатима других истражиоца.

(Наставиће се.)

Данашња јавна настава у Немачкој.

(Од Др. Павла Штецнера.)

Превео Ahmes.

І. ОДЕЉАК.

(Наставак.)

А.) Народна школа.

У Пруској се врши настава у народној школи по *општим одредбама*, које је издао министар просвете Др. Фалк 1872. године.

Из ових одредаба износимо:

1.) *Нормално уређење народне школе.*

Ове школе јесу: вишеразредна народна школа, школа са 2 учитеља и школа с једним учитељем, која је или једноразредна или полуљневна школа.

2.) *Једноразредна народна школа.*

У овим школама уче се сва деца једновремено у истој учионици. Ради један учитељ а број ученика треба да буде испод 80. Деца нижег течаја имају 20 часова недељне наставе а средњег и вишег течаја 30 часова заједно с телесним вежбањем за дечаке и женским ручним радом за девојчице.

3.) *Полудневна школа.*

По одобрењу владе могу се завести и

школе са пола дана рада а са 32 часа недељно за све разреде, у овим случајима: Кад има више од 80 ученика или кад је учионица неподесна и за мањи број ученика а прилике не допуштају постављање још једнога учитеља, као и онда када месне прилике то захтевају.

4.) *Школе с два учитеља.*

Ако су 2 учитеља у једној школи онда раде у 2 подвојене учионице. Ако број ученика буде преко 120, заводи се тро-разредна школа у којој најнижи разред има 12 часова недељно, средњи 24 а последњи разред 28 часова.

5.) *Вишеразредне народне школе.*

У школама са 3 и четири разреда имају ученици нижег течаја недељно 22 часа, средњег течаја 28 часова а вишег течаја 30—32 часа

6.) *Одвајање мушке и женске деце.*

У школама са 5 и вишеразреда желети је, да се у вишим разредима одвоје мушка деца од женске. Где су само 2 учитеља, ваља подвојити мушку и женску децу у две оделите једноразредне народне школе.

7.) *Деоба народне школе.*

Народна школа, и једноразредна, дели се на 3 одељења, која одговарају разним ступњима дечије старости и образовања. Где народна школа има 4 разреда ту падају 2 разреда на средњи течај, а где има 6 разреда, добива сваки течај по 2 разреда.

8.) *Наставни предмети у народној школи.*

Наставни предмети у народној школи јесу: веронаука, немачки језик (говор, читање писање), рачунање с основима геометрије, цртање, историја, географија, природна наука и за дечаке телесно вежбање, а за девојчице женски ручни рад.

У једноразредној народној школи овако су подељени часови по појединим предметима и течајима:

	Нижи течај	Средњи течај	Виши течај
Веронаука — — —	4	5	5
Немачки — — —	11	10	8
Рачунање и геометр.	4	4	5
Цртање — — — —	—	1	2
Реални предмети — —	—	6	6
Певање — — — —	1	2	2
Вежбање (ручни рад)	—	2	2
	20	30	30

У вишеразредној школи;

	Нижи течај	Средњи течај	Виши течај
Веронаука — — —	4	4	4
Немачки — — —	11	8	8
Рачунање — — —	4	4	4
Геометрија — — —	—	—	2
Цртање — — —	—	2	2
Реални предмети — —	—	6	6—8
Певање — — —	1	2	2
Вежбање (ручни рад)	2	2	2
	22	28	30 32

У школи са 2 учитеља и 3 разреда и у полудневној школи бивају неке измене према указаној потреби.

Време школовања утврђено је, као у већини савезних држава, на 8 година и обавеза школовања почиње с навршеном 6. годином старости; али је допуштено, да деца могу при упису бити и млађа за 3 месеца од пуних 6 година. Пријем ученика бива обично о Васкрсу, те су према томе обавезна за школу сва она деца, која 1. априла имају 6 година, али се примају у школу и она која 30. јуна навршују 6 година. Где се ученици у јесен примају, тамо су измењени и ови рокови.

У вези с осмогодишњим школовањем подељена је и настава на 8 подвојених разреда нарочито у већим градовима и у западним провинцијама, али се на многим местима задржала народна школа и са 6 разреда, нарочито у старо пруским провинцијама. Према овоме је прилично различан наставни план, коме су свугде као основи опште одредбе, као што се то може јасно видети из наставних планова у Висбадену, Кенигсбургу и Берлину. Ваља само приметити, да бројеви у огради вреде за женске школе, да се под географијом у нижим разредима разуме очигледна настава и познавање околине и да је-писање ушло у програм немачког језика.

Висбаден.

Предмети	VIII	VII	VI	V	IV	III	II	I
Веронаука	2	3	3	4	4	4	4	4
Немачки	10	9	11	11	10	10(9)	9(8)	9(8)
Рачунање	3	4	4	4	4	4(3)	4(3)	4(3)
Геометрија	—	—	—	—	—	1(0)	2(0)	2(0)
Историја	—	—	—	—	2	2	2	2
Географија	3	3	3	3	2	2	2	2
Прир. наука	—	—	—	—	2	2	2	2
Певање	—	—	1	2	2	2	2	2
Вежбање	—	—	—	—	2	2	2	2
Ручни рад	—	(2)	(3)	(3)	(4)	(4)	(4)	(3)
Цртање	—	—	—	—	—	—	2	2
Свега недељно:	10	19(21)	22(25)	24(27)	28 32	31(33)	31(33)	31(32)

Кенигсберг.

Предмети:	VI	V	IV	III	II	I
Веронаука	4	4	4	4	4	4
Немачки	11	11	8	8	8	8
Рачунање	4	4	4	4	4	4
Геометрија	—	—	—	—	2(0)	2(0)
Историја	—	—	2	2	2	2
Географија	—	—	2	2	2	2
Прир. наука	—	—	2	2	2	2
Певање	1	1	2	2	2	2
Вежбање	—	—	2(0)	2(0)	2(0)	2(0)
Цртање	—	1	2	2	2	2
Ручни рад	—	—	(4)	(4)	(4)	(4)
Свега недељно:	20	21	28(30)	28(30)	31	30

Берлинске општинске школе.

Предмети:	VI	V	IV	III	II	I
Веронаука	3	4	4	4	4	4
Немачки	10	9	10(8)	8	8(6)	8(6)
Рачунање	3	4	4	4	4	4
Геометрија	—	—	—	2(0)	2(0)	3(0)
Историја	—	—	—	2	2	2
Географија	—	—	2	2	2	2
Прир. наука	—	—	2(0)	2	2	3(2)
Певање	1	1	2	2	2	2
Вежбање	5	2	2	2	2	2
Цртање	—	2	2	2	2	2
Ручни рад	—	—	(4)	(4)	(6)	(6)
Свега недељно:	22	22	28	30(32)	30(32)	32

Какав је однос појединих врста школа, које су допуштене по општим одредбама једне према другој, показују ови бројеви: У години 1896. беше у Пруској 15892 једноразредне школе, 10181 дворазредних (међу њима 6817 полудневних) 4920 троразредних, 1709 четвороразредних 863 петоразредних, 1830 шесторазредних, 733 седмо — и више разредних јавних народних школа. У последњи 10 година стално се умножавају вишеразредне школе а опадају једноразредне.

Издржавање школа. Са платом учитеља и издржавањем немоћних и неспособних учитеља и њихове сирочади јесте дужност готово једино још државе и општине; јер пређе је знатан део укућних школских издатака давала школарина, која је нпр. још 1861. године износила скоро $\frac{1}{4}$ укупних годишњих трошкова. Ова школарина беше врло различна у појединим деловима монархије: у 1878. години износила је школарина у источној и западној Пруској 2 53% од целокупних трошкова; у Шлезвиг-Холштајну само 0,48%, у провинцији Бранденбургу (без Берлина) 19,65% а у

ХанOVERу 20,24%. Данас се све више шири мишљење, да општа настава у народним школама треба да је бесилатна, и данас се већ у свима пруским великим варошима не наплаћује више школарина једино у по неким местима још само од странаца. Док је школарина за целу Пруску износила у 1886. години 10926085 марака, била је 1896. године само још 200632 марке према укупном издатку на школе од скоро 186 милијуна марака.

Данас су општине, које у ствари носе терет школски. Оне се старају за подизање и одржавање школске зграде, за набавку училаца и за учитељске плате. Међутим држава потпомаже сиромашније општине, па се у погледу учитељских плата пензија и издржавања удовица и сирочади законом обвезала да помаже општинама. Тек 1897. године постао је врло важни закон о учитељским платама.

Држава, која уређењем и издржањем учитељских школа доприноси општој школској настави, задржава право врховног надзора над свима школама сразмерно и издацима својима за школу. Највиша је власт министарство духовних наставних и медицинских послова, коме је задатак „да уређује наставу у целој монархији, да издаје расписе, да припрема школске законе и да се стара о извршењу њиховоме.“ Органи, преко којих држава врши своје надзорно право, јесу *окружни школски надзорници*, које поставља држава по закону о школском надзору од 1872. године. Ну за ова места нису постављана нарочито спремна лица, него су већином свештеници и школски надзорници поред своје редовне дужности. У последње време, нарочито у источним провинцијама, постављани су нарочито *окружни надзорници* и на многим местима долазили су у семинарима образовани педагози, али ипак дужности 2/3 *окружних надзорника* врше још и данас свештеници. Ови чиновници потчињени су провинцијалним владама, особито *провинцијалним школском колегијама*. Њима су, пак, потчињени *месни школски надзорници*, чију дужност такође врше свештеници. За шесторазредне и вишеразредне школе којима

управљају *ректори* (управитељи), јесу ови уједно и месни школски надзорници.

Поред владиних органа имају још и општине у већим градовима *школске депутације* (одборе) а у мањим градовима и по селима *школске председнице*, за које се одређују лица из општинског одбора подобна за школске послове. Ове месне школске власти старају се само за спољне прилике своје школе, на садржину и облик наставе немају никаква утицаја као што немају ни дисциплинарне власти према учитељима:

Право на учитељско звање у народној школи стиче се испитом зрелости у учитељском семинару, а право на дефинитивно постављење тек другим испитом, којим кандидат има да докаже довољно стечена практична знања за самостално управљање школом. Дефинитивно постављење бива надаље после 6 година. По поменутом закону о платама учитеља од 1897. године, *службени приход* сталних учитеља у јавним народним школама састоји се из основне плате, додатка по старости и бесплатног стања или накнаде за стан у новцу. Основна плата износи за учитеље најмање 900 марака а за учитељице 700 марака. Додатак је за учитеље 100 марака а за учитељице 80 марака, која се добива 9 пута у трогодишњим роковима те достиже суму од 900 марака односно 720 марака. Први додатак добива се после седмогодишњег рада у јавној школској служби а време службовања рачуна се са 21. годином старости, те се на тај начин постиже највећа плата од 1800 марака односно 1420 марака почетком 52. године старости. Градови уређују своје односе у платама учитељским нарочитим месним штатутима.

Право на пензију почиње у Пруској после навршене 10. године службовања и износи 15/60 дотичне плате. Са сваком годином службовања расте са 1/60 до максимума од 45/60 активне плате. После 65. године старости могу учитељи доћи у пензију и ако нису неспособни за службу. Плаћање улога од стране учитеља за пензионери фонд укинута је 1893. године и држава плаћа за сваког пензионера по 600

марака годишње а остатак допуњују школске општине.

У питању пензија Пруска има скоро исто уређење с осталим немачким државама, али односно *удовичког и децјег осигурања* заостала је иза многих држава, нарочито код млађих учитеља са мањом платом. Удовичка пензија не износи, као што је другде изванредно од плате учитељеве него $\frac{2}{5}$ мужевљеве пензије а право на удовичку пензију почиње тек са 11. годином службовања. Према томе је најмања удовичка пензија 216 марака. Пензија сирочади (деце са матером) износи по $\frac{1}{5}$ удовичке пензије за свако дете, а код потпуних сирочади (деце без матере) јесте $\frac{1}{3}$ удовичке пензије за свако дете. Пензија се издаје сирочадима до 18. њихове године закључно.

Најзад да се спомене и *однос школе према цркви*, који је у конфесионално веома мешовитим пределима, узрок многим тешкоћама и који је од школе створио предмет партиских препирања. И црква, као и држава и породица, има своје велике интересе у народној школи, од које она мора да очекује етичко-религиозно васпитање младежи. Ну школа је установа независна од цркве и с тога ова не може тражити никаква права у надзору, али је ипак право, да свештеници присуствују настави веронауке и да смеју школској власти учинити примедбе ако су потребне, и да им се даде прилика, да као чланови месне школске власти имају свој утицај и да чувају црквене интересе. У конфесионално непоштоманим пределима најбоље је регулисан однос школе према цркви, јер ту школа има карактер владајуће конфесије, пошто се школска младеж ваља да васпитава у оном духу, који влада у општини. Ну у конфесионално помешаним пределима није увек могућно, да деца различне вероисповести могу посећивати и различне школе, те се томе нашло излаза у *паритетичним или симултаним школама*. (заједничким). У оваквим школама предаје се религиозна настава за поједине вероисповести и остала настава мора се што више чувати конфесионалног утицаја и наравно, одрећи се једног важног средства

за образовање и васпитање. У Прусској је било 1896. године 24487 евангеличких народних школа са 50715 наставника и 3228560 ученика; 10725 католичких школа са 24464 наставника и 1749731 ученика; 246 јеврејских школа са 308 наставника и 8123 ученика и 680 симултаних школа са 4144 наставника и 280412 ученика.

(Наставиће се.)

Учитељство.

Далматинска покрајинска учитељска конференција. Прошле године од 7. до 12. септ. одржана је у Арбанасима код Задра седма покрајинска учитељска конференција. Пословни ред имао је 20 тачака. Уз конференцију била је приређена такођер изложба женских ручних радова. На скупштину било је позвано до 90 чланова. Дне 6. септ. био је предсастанак. Чланови су имали прилике, да учине два излета; један у околицу Задра на шумске државне заседе, а други у Врану. Код излета пратили су их државни вештаци, који су им ишли у свему на руку. Конференцији су присутни били поглавице државних, покрајинских и црквених власти и некоја г. народни заступници. Председник конференције био је покрајински школски надзорник г. Антун витез Ströll. Главније тачке пословнога реда биле су: Цртање у пучкој школи по слободнијим методима; установити нормалне основе за пучке школе и за понављаонице; на који би се начин могло најбоље удесити поучавање земљописа по одсецима, а осталих стварних наука по циклусима у разним врстама опћих пучких школа; о начелима, по којима се могу приредити посебне наставне основе на темељу нормалних; распоређење рачунског градива у разним категоријама опћих пучких школа по Мочник-Краус-Хаберналовој рачуници с обзиром на захтеве наставних основа; поставити темељна начела, по којима би се имао саставити школски ред (§ 86. деф. школ. и наст. реда); установити, колико је могуће једноличне називе за разне врсте женских ручних радња у пучким школама; о поучавању аналфабета по Андерлићевој методи.

Из говора председникова дознајемо, да је задња покрајинска конференција била пре 8 година т. ј. 1900. Влада даје 300.000 К за пучко школство у Далмацији. Трошкови за пучку на-

ставу за годину 1908. износе око 1,600.000 круна. Концем године 1907. било је у покрајини 430 јавних и 25 приватних оцњих пучких школа, а уз то 6 јавних и 2 приватне грађанске школе. Грађанске школе полазило је 401 дете, а пучке 55802 деце. На грађанским школама било је намјештено 33, а на пучким школама 789 учитељских снага. У овом нису рачувани редовни ни помоћни учитељи вере, ни помоћне учитељице за женски ручни рад, а ни други помоћни учитељи.

У целој Далмацији има 9·6% становништва у пучким школама. Према броју становништва фактично похађа школу само 69%. На четворном километру је 44 деце, што полазе пучку школу. У Далмацији пак има 46 становника на четворном километру. Попречно долази 71 дете на сваког наставника пучких школа. —

У завршном говору рекао је председник између осталог: „Ради што бољег успеха у школи потребно је пак, да учитељ буде изразита педагошка личност; да по властитом проучавању деце душе и разматрању народних потреба стане на своје ноге. Ко само понавља, што је од других чуо може бити добар педагошки фонограф, али није добар учитељ. Своје, па и туђе знање и искуство треба знати прилагодити разним приликама. Истакнуо сам ово, да напоменем, колико се захтева од правога учитеља, и како је тежак пут што води к савршенству у учитељској струци.

Савршенство је дакако идеал, за којим треба тежити, и ако се не може постићи. Да се њему што више приближимо, није друге него непрестано се борити, да се уклоне запреке, што се нађу на путу. Али ништа за то. У борби је живот. Ви сте, господо, томе већ навикли. Потешкоће нису сломили вашу вољу: ви нисте клонули духом. Истрајте у добру, у нади боље будућности.“

„Nar. Prosvjeta“.

Практичне обраде.

Лекција из мађарског језика за I. разред.

Душан Ружић, учитељ, Нови Сад.

6. Лекција.

Градиво: nevem, mi? családnév*)

Уђем у школу и кажем: jó reggelt! jó reggelt!

Затим покажем руком да устану и кажем: fel! па: le!

*) При разговору од сад кад год који ученик не седи или не стоји лево, ја му приступим и кажем, намештајући га: Ül! szépen! All egyenesen! Кад добро одговори: Jól van! или кад погрешно одговори: Nem jó!

Кад питам а дете не устане опоменем га: fel! а кад одговори: le!

Показујући нпр. на Шандора питам:

Sándor a neved?

— Igen, Sándor?

Стеву: Milos a neved?

— Nem, Milos....

Показујем на себе: Dusan a nevem. Те на Стеву: Mi, mi, mi a neved? При изговарању речи neved, глас d изговарам тишије да би правилнији одговор добио. Ако исто дете не зна да одговори испомажем га са: Milos a neved? или Gojko a neved? Он ће онда рећи нпр. Nem, Szeva (István), а ја ћу додати и знаком показивати да и он каже: a nevem, a nevem. István a nevem.

Mi a neved? (покажем на N.) N?

— N a nevem.

То увекјам, па показујући на себе кажем: Ruzsics, Ruzsics Dusan a nevem, те на деци: Ez N. N. Ez N. N.

Ki ez? (питам нпр. Стеву да ми каже име свог суседа).

— Ez N. N.

Ki az?

— Az N. N.

Ki ez?

— Ez Milics Milán.

Нпр. тор Милана онда питам: Milics Milan a neved?

— Igen, Milics Milan a nevem.

N. N. a neved?

— Nem.

Mi a neved?

— N. N. a nevem.

Ki ez itt N. N.?

— Ez itt Nikolics Száva (Sebő).

Тор Саву: Mi a neved?

— Nikolics Száva a nevem.

Изведем једно дете пред таблу:

Hol van N. N.?

— N. N. ott van, или N. N. itt van.

Mi a neved?

— N. N. a nevem.

Jól van.

7. Лекција

Градиво: Szabad, Isten hozott! jöjj! menj! tanító úr!

Дођем у школу (поклоним се): Jó reggelt!

Fel! Le!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Mi a neved N. N.*)

Ki ez N. N. (поновим градиво).

Дођем до врата, прозовем: Milics Péter и показујући руком да дође к мени кажем: jöjj! Кад дође, изађемо у ходник, затворим врата и покретом га упућујем да ради оно што и ја радим: да куца на врата. Ја уђем унутра, он куца а ја кажем: szabad! И Пера уђе унутра. Кад уђе унутра ја му показујући да иде на место кажем: menj! То поновим са њих више, а после с децом заједно говоримо: szabad!

Затим пошаљем опет једног на поље. Он ће куцати и хтети да уђе унутра ал' ја кажем nem, nem szabad. Он ће се вратити натраг. Пошаљем сад још двојицу, тројицу, на поље и ниједном не дозволим да уђе, а кад они после куцања отворе врата, кажем: nem szabad.

Кад их је већ 3—4 у ходнику изађем и ја и ту им покажем шта ће радити. Ставим их једно за другим, да тако улазе т. ј први да куца а кад уђе унутра да се поклони и рекне: jó reggelt! па за њим други и т. д.

Ја уђем у школу. Дете куца. Ја с децом говорим: szabad. Дете улази, поклони се и каже: jó reggelt! а ја одговорим: Isten hozott и покажем му руком да иде на место с речцом: menj!

Долази друго дете и куца:

— У хору szabad.

Дете: Jó reggelt!

Ја: Isten hozott! Isten hozott! Menj!

Кад сва деца уђу с поља шаљем опет друге, и тражим да деца сад и Isten hozott кажу у хору.

Покажем на себе: N. N. tanító úr, tanító úr.

За тим показујући на себе питам: Ki tanító úr?

У хору N. N. tanító úr.

Покажем на Милана и питам: Rajin Milán tanító úr?

— R. M. nem tanító úr.

Показујем на себе:

Tanító úr?

— Igen, tanító úr.

Кад увежбама: N. N. tanító úr поновим први део лекције, а затим изађем и ја на поље. Куцама, уђем унутра, поклоним се и кажем: Jó reggelt и ако деца одговоре: Isten hozott tanító úr! истакнути циљ је постигнут.

Поздраве: Jó napot! Jó estét adjon Isten, Isten áldjon meg, Jó éjszakát не обраћујем засебно

*) Где поред питања није стављено име захтевам одговор у хору.

но датом приликом увек употребљујем, па онда и од њих тражим. Нпр. Дође дете у школу по подне и каже jó reggelt а ја га исправим испрва овако: nem, jó napot! па nem jóreggelt! jó napot.

Тако исто: место jöjj! употребљујем: gyere па и провинцијализам: gyöjj!

Важније мере, тегови и новци.

Лекција за I. разред.

(Свршетак.)

В. Килограм и његова подела.

Учила: Тегови: kg, $\frac{1}{2}$ kg, $\frac{1}{4}$ kg, вага. Разни предмети за мерење.

а.) Понављање о метру и литру.

б.) Килограм. Ову сте меру ви већ видели; како се зове ова мера? (Понављање одговора у хору.) Ко употребљава kg? За чега употребљава трговац (месар, пекар . . .) kg? Шта се мери са kg? Пошто се са kg установљава важина, или тежина ствари, kg је мера за тежину. (Понављање.) Да видимо, које су од ових ствари (комад гвожђа, хлеба, кесица песка и т. д.) лакше, или теже од kg. Поједини ученици покушавају то одредити руком, пошто у једну руку узму kg, а у другу дотични предмет; онда се на вази испита тачност.

в.) Подела kg. Погледајте, ја имам овде једну другу меру ($\frac{1}{2}$ kg.) Види, је ли тежа или је лакша од kg! Могу покушати више ученика. Овде имам још једну таку меру. Обадве су једнако тешке. (Види на вази!) Сад ћу ове обадве мере метнути у овај тањир ваге, а kg у други. Гледајте овамо на језичац ваге. На којем је тањиру више? Тако је! На обадва је једнако. Килограм има дакле две такве једнаке мере; ми смо дакле kg на 2 једнака дела поделили. Како се зове таки један део? Запамтите! То је половина kg. Покажи $\frac{1}{2}$ kg и реци шта је! Реците сви то! Колико $\frac{1}{2}$ kg има 1 kg? Реците сви то! $\frac{1}{2}$ kg је — који део од целог kg? $\frac{1}{2}$ kg је половина од 1 kg. (Понављање у хору.) На тај начин се утврди однос између $\frac{1}{4}$ kg, 1 kg и $\frac{1}{2}$ kg.

г.) Понављање и утврђење укупног градива. Научи се ово: kg ($\frac{1}{2}$ kg, $\frac{1}{4}$ kg) је тег. (Нашто се употребљава тег?) $\text{kg} = 2 \frac{1}{2} \text{kg} = 4 \frac{1}{4} \text{kg}$; $\frac{1}{2} \text{kg} = \frac{2}{4} \text{kg}$; $\frac{2}{2}$ дају 1 kg; $\frac{4}{4} \text{kg}$ дају 1 kg; $\frac{2}{4} \text{kg}$ дају $\frac{1}{2} \text{kg}$. Примери: Мати има $1 \frac{1}{2} \text{kg}$ брашна, а њој треба цео 1 kg брашна; колико

брашна мора мати још купити? (Сличне задатке са $1/4$ kg и $1/3$ kg и 1 kg). Од 1 kg гриса, мати скува $1/2$ kg; колико јој гриса још остане? (Сличне задатке!) Нека куварица има 1 kg фина брашна; колико колача може из тога начинити, кад за 1 колач треба $1/4$ kg брашна? (Сличне задатке!) Мати купи $1/2$ kg говеђине и $1/2$ kg телетине; колико је свега купила? $1/4$ kg кафе вреди 1 К. Колико К вреди 1 kg кафе? 1 kg бадема вреди 4 К; колико К вреди $1/2$ ($1/4$) kg бадема? За тим се задају задаци и из предходних лекција.

Г. Разни новци и њихова подела.

Учила: Сребрна форинта, круна, десетак (10 филира), комад од два филира и филир, новчић.

а.) Именоване појединог новца. Ево сам вам донео разних новаца. Многе ћете од ових већ познавати. Дођи. Узми једну форинту у руке. Подигни је и реци: Ево једне форинте. Подигни и ти једну форинту? И ти! И т. д. Форинта је новац. (То исто.) Погледајте ову форинту! Од чега је форинта, ко зна? За то што је форинта од сребра, ми кажемо: форинта је сребрна — сребрн новац. (Поновити.) Тако ћемо исто и остали новац извести и рећи од чега је. Покажи сад једну круну (форинту, филир...) и реци какав је то новац. Прозвани ученик подигне круну и каже: круна је сребрн новац.

б.) Вредност новца. Учитељ узме у једну руку једну форинту, а у другу руку једну круну. Ево једне круне; ево једне форинте. Шта волијеш, круну или форинту? Зашто волијеш форинту него круну? Имаш право. Већа јој је вредност од круне. Запамтите: Форинта вреди толико, колико две круне. Колико ћеш круна дакле добити за 1 форинту? Колико круна има једна форинта. Говорите сви. Ево ти форинта. Дођи код стола и промени је у круне. (Више вежбања са 2, 3, 4, 6, 8 круна.) Покажи два десетака и подигни их на више па кажи. Ти покажи 1 круну, подигни је на више и реци. Шта мислите, који би могао више купити: Овај ученик са круном, или овај са десетаком. Који је новац дакле веће вредности: круна или десетак. Тако је. Запамтите: за сваку се круну добије по 10 десетака. Колико десетака дакле има 1 К (одговор појединце и у кору). Колико круна има једна форинта? Колико десетака има једна круна? Један десетак има 10 филира. Комад од 2 филира јесте

један новчић. Комад од 2 филира, или један новчић имају 2 филира. Одношај између комада од 10 филира и комада од 2 филира (новчића) изводи се закључком. Колико ћеш филира добити за 1 десетак? Ти би ових 10 филира да промениш у комаде од по два филира; колико се пута садржи 2 филира у 10 филира? Колико ћеш дакле добити комада? Колико комада од 2 филира има дакле један десетак? Колико новчића дакле има 1 десетак? Кажите то сви! (Вежбање са променом.)

в.) Вежбање са укупним градивом. Колико круна има 1 форинта? Који је део од 1 форинте 1 К? Колико десетака има 1 К? Који је део од 1 К 1 десетак? И т. д. Пера има 6 К. Колико ће форината добити за то? (Мерити. Друге примере.) Марија има 4 форинта. Колико ће К добити за то? (Други слични примери!) Драгутин има 1 форинту, Марија 3 К. Које од њих двоје има више новаца? За колико круна има Марија више него Драгутин?

Неки радник заслужи 4 форинта његова жена 7 К. Које је мање заслужио? (Изводи се: Колико К има 1 форинта? Колико је К, 4 форинта? А за колико је 8 К више него 7 К?) За колико је круна жена мање заслужила? Колико је форината 2 форинта и 6 К? Колико остане оцу круна, кад од 5 форината изда 5 К. Неко је дужан 10 К; плати 3 форинта; колико ће круна остати још дужан? Два радника добију заједно 3 форинта. Колико круна добије 1 радник? 3 књиге вреде 4 форинта и 1 К; колико круна вреди једна књига? Колико филира има 1 десетак? Паја има 1 десетак; изда од тога 4 филира, колико му филира још остане? 1 перо вреди 2 филира; колико ћеш пера добити за један десетак? 5 јабука вреде један десетак, колико десетака вреди 1 јабука? Колико десетака чине 1 К? Паја и Драгутин добију заједно 1 К. Колико десетака добије Драгутин? Мати купи јаја за 5 десетака. Колико ће десетака добити натраг, кад даде 1 К? Колико се читанка добије за 1 К, кад 1 читанка вреди 5 десетака? 10 цртанка вреде 1 К. Колико десетака вреди 1 цртанка? Колико комада од 2 филира има 1 десетак? Колико новчића (ком. од 2 фил.) чине 1 десетак и 5 новчића (ком. од 2 фил.) Андрија има један десетак, купи 1 гуму, која вреди 3 филира. Колико ће му новчића још остати? 3 детета добију заједно 1 десетак — 4 новчића. Колико ће новчића добити свако дете? 4 оловке вреде 1 десе-

так и 3 новчића. Колико новчића вреди 1 оловка? 1 пропис вреди 2 новчића. Колико се десе- така мора платити за 5 прописева? Колико фи- лира има један новчић? Колико ћу новчића до- бити за 8 (6, 10, 7, 5) филира? 3 девојке добију 4 новчића и 1 филир. Колико ће филира добити свака девојка? Табак хартије за цртање вреди 3 филира. Колико ћу табака добити за 3 новчића?

Као што се види, ово су лекције за I. разр. основне школе. Ја сам их превео са не- мачког. Држао сам, да ће добро доћи сваком наставнику, јер је у нас сличних ствари врло мало. Ко их само буде умео употребити, имаће лепе користи од њих. За то на посао, а скорим ћемо се — ако Бог да — опет видети овде.

Нови Сад.

Т. Костић.

Л И С Т А К.

Противсловенска просветна удружења.

Удружења која имају задаћу да у Аустрији одвађавају словенску децу, радила су у про- шлој години у знатно јачој мери. У Аустрији је тако друштво Deutscher Schulverein и италијанска Lega Nazionale, у Хрватској и Славонији мађарско удружење Julian. Као за- штиту против тога рада установили су Чеси Ср- дишњу Матицу Школеку; у Штајерској, Крањској, Корупској, Горици, Трсту и Истрији по- стоји словеначка Дружба св. Ђирила и Метода; Хрвати у Истри имају Народну Просвету са седиштем у Пули.

Немачко школско удружење имало је прошле године своју скупштину у Целовцу. Међу при- сутнима био је и министар Праде, земаљски председник барон Хајн, земаљски управник барон Гес и др. Писмено и брзојавно послали су поз- здраве др. Дерштата и др. Гесман, пред- седник сабора др. Вајскирхнер и много зе- маљских посланика, међу њима и социјалне де- мократе Пернерсторфер и Лöv. Присутне је поздравно барон Гес у име земаљског одбора. Председник др. Г. Гроо, споменуо је у своме из- вештају дар вароши Беча од К 10.000, и дар од К 300.000, што је даровао велики поседник у Шлезији Рорман. Као знатан успех истиче ново уређење плате учитељима, који раде у школама тога удружења, а чиме је одговорено давнашњој жељи свега учитељства, да се постави с платом упоредо са чиновничким платама три најнижа разреда и да се године службе сниже на 35 го-

дина. Удружење има 120.000 чланова и дошло је до такве моћи у држави с којом сваки мора ра- чунати. О школама и забавиштима реферисао је др. А. ил. Вотав а. Указао је на прилике у Га- лицији. Јосиф II. населио је Немце у 72 села у Галицији. Немачки „Шулферајн“ има да се стара о томе и помогне, да се у 42 школе које су по- следњих година биле попољачене заведе немачки језик, као наставни језик. Примање је било у год. 1907. К 636.473 35 п. У току год. 1907. основано је 168 нових одбора. У свима покрајинама знатно намажу Schulverein, само у Штајерској и у Гор- њој Аустрији мање. (Земаљски сабор у Корупској повисио је прошле године субвенцију за Schul- verein и Südmarke са 200 К на 500 К). Приход „Шулферајна“ годишње раста са 100.000 К. „Шулферајн“ има свега 1411 подружница.

Lega Nazionale имала је прошле године скупштину у Риви. Потпоре је добило то удру- жење К 309.112, већином из Италије. Издржава 72 италијанске школе, помоћ даје 31 школи, ра- ном и оделом снабдева 8000 деце, већином сло- венске. Помаже 200 студената, издржава 43 ве- черња стручна течаја и 80 амбулантних књи- жница. Само на Приморју има 57 школа са 4000 ђака од којих је скоро половина словенске на- родности, у њима ради 100 учитељских особа.

„Komenský“.

М. Hajný.

Преглед књига.

Antun Cuvaj, Gradazapovijest školstva kraljevinâ Hrvatske i Slavonije od naj- starijih vremena do danas. Knjiga Druga.

(Свршетак).

Другу групу педагошких проблема образује рад као што је гореисписано дело г. Цуваја. И то је прилог наше будуће националне педаго- гије, и ако не са гледишта индивидуално-пси- холошке стране прве групе. Тај прилог носи историјски жиг. Г. Цувај износи нам живи спо- меник оног, што су Хрвати и Срби у краљевинама Хрватској и Славонији дали божици Школи. То је у неку руку рабаш нашег народно прак- тичног рада на школском и просветном пољу. И баш зато, што нам оно износи историју на- ших педагошко-просветних напора, Цувајево дело може се узети као прво и најисцрпније врело наше народне педагогије у Хрватској и Славонији. Цувај је, може се рећи, отац историје хрватског школства, као што је проф. Басаричек отац си- стематске педагогије у Хрвата, а Др. Бакић отац суставне педагогије у Срба. Ми Срби врло слабо

знадемо о историји својих школа. Г. Цувај ево нам даје прави пример како треба да иде наш будући педагошко-књижевни рад. И ми и браћа Хрвати до данас смо се пуно одушевљавали туђинцима; ми смо писали и пишемо о туђој историји школства а сами себе не познајемо. Но, онај, ко не познаје своју школско-просветну просветну прошлост и садашњицу психо-физичког развића својих ђака, тај не може постати интелигентан педагог практичар или теоретичар. И због тога, ја у раду г. Цуваја видим педагошки ум који далеко досеже и сматрам га као оснивача хрватске историјске педагогије. Браћа Хрвати могу се и с најкултурнијим народима мерити с овим Цувајевим делом. И нема збора да су Хрвати у свом педагошком животу показали изванредну снагу. Пођите у бели Загреб, па ћете се дивити красним институцијама, што су их створили учитељи у Хрватској и Славонији, наши другови по позиву, који се годинама муче како ће да 25 фринти месечне плате поделе на 30 дана у месецу. Њихов дивни педагошки музеј (који се, миогред речено, може такмачити и са највећим европским сличним заводима), њихов учитељски конвикт, па учитељски дом, хрв. пед. књижевни збор и многа друга чисто професионална учитељска удружења доказују шта може учинити тих и постепени рад. И у тој тихој сфери јавља се Цувај са својим епохалним делом. Мени је врло мило што тако напредују наша браћа Хрвати — то су права наша браћа, и по језику и по географском положају, и по тешкој историјској судбини.

Ниједна наша школска књижница не би смела бити без овог монументалног дела. У њему се говори, и то часно и поштено, управо братски и о развићу српске школе и просвете у Срба из Хрватске и Славоније. И онај, који је рад да проучава историју срп. школства, не сме бити без овог класичног дела. Ја ћу се овде забавити само II. св., а кад ми дође до руке и I. св., гледаћу да то дело мало опширније прикажем и нашем и инглеском и немачком, а по могућности и француском стручном књижевно педагошком свету.

Друга свеска Цувајева дела почиње са „Предговором“ (III—IX), где се излажу топле домаће и стране критике I. св., чиме се аргументише и јавна жеља за продужење ове врсте рада. За овим долази садржај, попис слика (међу њима и многе наших школских и просветних људи, као Платон Атанацковић, Змај Јован Јовановић, Др. Ђорђе

Натошевић, Павловић Тодор, Ђорђе Рајковић) и животописи. После овог наставља се — хронолошким редом — излагање повести школства у Хрватској. Додуше, оваке ствари могу се и другим редом писати идеолошко-развијним, као што је Др. Ђуро Турић изложио своју повест педагогије, али пошто г. Цувај у првом реду има посла са „грађом“, онда је то једини и најбољи начин обраде, а осталима, који се буду упуштали у аналитичке танчине еволуционизма наше народне педагогије, од воље стоји да тако обраде ову богату грађу.

Друга свеска почиње са школама за владања Фердинанда V. (1835—1848). Овде се описују народне до, за и после система „*scholarum elementarum*“. Од великог је интерес вања излагање школства за време војне крајине. За нас Србе од важности је концизни опис срп. нар. основних и средњих школа (стр. 195.—196). За овим долази опис школа за владања Фрање Јосифа I. Ту се говори о школству после реорганизације управе од 4. марта 1849 (прозвано „државним или октоираним уставом“). На стр. 336. помиње се срп. велика гимназија у Карловцима. После овог баца се поглед на школу и просвету после реорганизације управе од 31. децембра 1851. (т. зв. „*абсоlutизам*“). На стр. 626.—637. описују се срп. нар. школе и срп. учит. школа у Пакраду. Напослетку излажу се школске и просветне прилике после реорганизације од 20. октобра 1860. (т. зв. доба неизвесног политичког стања“). На стр. 1082.—1086. говори се о срп. нар. основним школама, школском савету и нашем народном писму, ћирици. У свим тим појединим одсецима узимају се у обзир не само основне народне школе, већ и стручна и средња училишта, академија, универзитет, богословија, музеј, штампарија, журналистика, закладе, просветна друштва и т. д. У делу је изнесено много оригиналних докумената, слика, цртежа, шематички прегледа и цитата. Све је одмерено и систематски написано, јасно и разговетно. Језик и стил је добар.

При свршетку ове II. свеске г. Цувај вели да ће се III. свеска бавити оснивањем и радом аутономне кр. хрв.-слав.-далм. земаљске владе, што ће, нема сумње, бити још интересантније, јер се све то више приближујемо садашњици. И ова свеска има „регистар“, који је помно израђен у 21 страници. На последњој страници истакнуте су крупније штампарске грешке.

Мени је врло жао што моментано нисам ка-

дар написати опширнији приказ. Овом приликом моја главна намера беше та, да нашим педагошким писцима и браћи учитељима пружим прст на тихи, али сталан — данас колосалан педагошки рад — браће Хрвата, специјално г. Цуваја и да изразим своје потпуно одобравање што се браћа Хрвати бацају на проучавање свог рођеног тела, своје рођене школе и просвете. И то је велики идеал модерне педагогије, и г. Цувају нек је част и слава.

Др. Паја Р. Радосављевић.

Б Е Л Е Ш К Е.

Главни школски надзор. Ђ. Поповић гл. шк. референт умировљен је на своју молбу. Умировљењем гл. шк. рефента Ђорђа Поповића поверио је Шк. Савет гл. шк. надзор својим члановима и то Милан Недељковић проф. карловачке гимназије и Мита Клицин управитељ манастирске штампарије, да воде надзор над учитељским и учитељичким школама, а Паја Терзин управитељ учитељских школа у Сомбору над срп. вишим девојачким школама, а иначе потребне реферате ће између себе делити.

Седница учитељског збора ст.-бечејског среза одржаће се у Мохољу дана 8. (21.) априла о. г. у 9 сати пре подне са овим дневним редом: 1. Отварање седнице. 2. Извештај год. одбора о раду му. 3. Дописи и наредбе епарх. школ. одбора: О заједничкој седници средњих зборових и о дневницама и путним трошковима. 4. Расправа: „О васпитању у дому родитељску“ од Милана Ј. Настића. 5. Практична радња: „А test részei“ од Јована Драгина. 6. Расправа: „Учитељ и појачка дужност“, расправља Ненад Рајић. 7. Оцена на расправу Милана Ј. Настића. 8. Оцена на практичну радњу Јована Драгина. 9. Оцена на расправу Ненада Рајића. 10. Евентуални предлози. 11. Одређење места за идући збор. 12. Подела радова за идући збор. 13. Критички претрес расправа. 14. Избор часништва и годишњег одбора. 15. Избор два члана за оверовљење записника. 16. Затварање збора.

Седница год. одбора одржаће се у Мохољу уочи збора у 5 сати после подне.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у марту о. г. од Маре Вујадиновићке из Лаћарка 2 К уписнице. Од Душана Матића подуправитеља Централног Кредитног Завода у Новом Саду и Слободана

Матића књиговође молске штедионице, 50 К прилога уместо венца својој доброј матери пок. Дафини Матић из Мола.

На свима овим прилозима захваљује Управа.

Умировљење учитеља. Јован Анђелић учитељ у Вел. Бечкереку после 39 година тешке, али лепе и племените учитељске службе ступио је 1. априла о. г. на своју сопствену молбу у мир уз годишњу пензију од 1600 К. У Јов. Анђелићу губе Бечкеречани савесног и одличног учитеља.

† **Платон Подградски**, срп. нар. учитељ у Десци. Дана 11./24. марта о. г. упокојио се после врло дуге и тешке болести дешчански учитељ Платон Подградски. Покојник је скоро 25 година провео у народној служби, и свагда је вршио све своје учитељске дужности савесно. Огледао се и на књижевном пољу, понајвише на пољу дечије књижевности. Био је човек добра срца и карактеран. Мирно је сносио многу дволичност, коју је имао прилике виђати често обучену тобож у пријатељско рухо и избегао је сукобе, ма да му је лажно пријатељство доста дана загорчало. Уз то је био и врло добар друг и пријатељ. Вечан му спомен!

Педагогика на српском Универзитету. Философски факултет српског Универзитета у Београду изабрао је за хонорарног професора за Педагогику и Етику г. д-р Стевана Окановића, проф. Жен. Учитељске Школе.

Прва хрватска надзорница за стручне школе и за све школе у Хрватској и Славонији за ручни рад и кућанство именована је недавно. То је госпођица Клотилда Цветишић, равнатељица кр. земаљ. стручне школе у Загребу.

Ћица Цветишић је на својим путовањима по готово целој Европи стекла огромно искуство у својој струци. Била је најпре првом равнатељицом више девојачке школе у Осеку. На позив бугарске владе отишла је у Софију као прва директорица државне девојачке гимназије. Садашњи краљ Фердинанд поделио јој за заслуге ред и писмено јој изразио признање. Из Софије позвана буде 1892. у Загреб за равнатељицу онда утемељене кр. зем. стручне школе.

Колегијална ревизија. Из Обреновца јављају београдском „Учитељу“, да су тамошњи наставници донели одлуку на учитељском већу: да сваког месеца сви наставници корпоративно проведу по 1—2 часа у коме разреду ради посматрања рада туђег и упоређења са својим. После таквог

једног испитивања држаће се дискусија и критика, која ће свакојако, у лепој форми и пријатељском тону, доносити неоспорне користи. Прва таква посета отпочела је код управитеља школског па после ће се продужити редом сваког месеца и код других наставника. Ова одлука учитељског већа је лепа и корисна и ми је износимо на углед.

Учитељска колонија на острву Рабу. „Vestnik“ једног учитељских у Моравској јавља, да је учитељска колонија на острву Рабу отворена 28. марта о. г. као на спомендан Коменсков.

Просветни одбор сабора у Галицији, дао је приватној гимназији у Тешену 5000 К, а за конвикт на том заводу 28.000 К, Соколским друштвима 10.000 К.

Неписменост у Русији. У Русији има још увек много неписменог народа, с тога се ради на закону о народном образовању. По попису од 1897. г. на 1000 људи има 789 неписмених, писмених би било по том бројању 211, док је н. пр. у Белгији 998, у Немачкој 980, у Француској 979. Са женским светом је још лошије, них има 869 неписмених на 1000. Има и у племићским породицама неписмених, на 1000 има их 289.

Нем. учитељски домови. Недавно купио је „Савез нем. учит. друштава“ у Локрану неку вилу за 80.000 К. У Бечу имаду немачке учитељице свој дом, а то је једна трокатна кућа, која опсиже две улице. — У Немачкој имаде до 25 таквих учитељских домова, а сврха им је, да у њима отпочину и да се опораве умировљени учитељи и болесни. — У Загребу постоји учитељски дом. — Хрватске учитељице се спремају да оснују у Хрв Приморју свој санаторијум.

Добар одговор. У једној швајцарској општини одбијен је са 100 против 97 гласова предлог, да се учитељу повиси плата са 1600 на 1700 франака. Један општински старешина који је гласао против повишице, а иначе имао повећи број деце, прибојавао се мало да му се учитељ неће светити на деци, и то и учитељу напомене. „Не, драги мој, рече му учитељ, како би се ја на деци светио, ја ћу гледати да твоја деца буду паметнија, него што си ти.“

Фирма Günther Wagner, Hannover ипр Wien, послала нам је на приказ један примерак гуме брисалице „Wek“. Ова гума брише ванредно добро с тога је препоручујемо читаоцима на употребу. Може се набавити у разној величини.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

У корист учитељског конвикта у Новом Саду.

Позив на претплату.

Учитељско удружење „Натошевић“ одлучило је, да изда досадање оригиналне приче и слике из живота. друа Жарка Алексића у засебној књизи. Ове приче и слике, угледале су света у подлисцима разних листова под шифром: Ž. Argo. Књига ће извети око 8 штампаних табака уз незнатну цену од 80 пот.

Писац драговољно уступа половину чиста прихода срп. учитељском конвикту у Новом Саду.

Та околност нас бодри, да ће ово подузеће успети. Стога се поуздањем обраћамо браћи Србима, а понаособ друговима, са молбом, да у свом кругу скупе што више претплатника, те тиме омогуће овај наш корак, који би у овом правцу био први и ако Бог да, не последњи.

Претплату са списком претплатника, ваља најдуже до 5. (18.) априла о. г. послати на адресу: Књижара „Натошевић“ Ujvidék.

Учитељска књижара и штампарија
„Натошевић“.

*

„Српске Забаве“ П. део. Ц-на 5 К. Невачко друштво „Невен“ у Новом Саду, издаће П. део „Српских Забава“ од Јована Живојновића професора, и позива на претплату. Први део ове књиге примљен је врло добро у читалаца и походалица српских забав. Овај други део издаје невачко друштво „Невен“ у корист вечерње школе за српеку занатлијску омладину. Помагањем ове књиге помоћићемо и васпитну и родољубиву тенденцију саме књиге, а и образовање наше српске занатлијске омладине, за коју се у овом правцу до сад у нас слабо старамо, а томе је већ крајње време. Корист овога потхвата увидела је и Матица Српска, те ће дело помоћи са 300 К. Учитељи ће моћи са пола мало заузимања помоћи, да се ово дело рашири у народу, и ми им препоручујемо да то учине.

Дело ће ући у штампу, чим се прикупи толико претплатника, колико је потребно уз оних 300 К од Матице, да се исплате штампарски трошкови.

Ко скупи 5 претплатника и пошаље 25 К добиће 1 примерак за труд, а ако и за 6 претплатника покупи новац може од тога новац задржати као награду уместо књиге, ако тако жели.

Наруџбине се шаљу на Ј. Живојновића, проф., председника „Невена“. Нови Сад.

Молимо оне другове који нису још послали претплату на „Школ. Гласник“ да то учине. Уредним шаљањем претплате помоћиће листу, да уредништво може што јачу пажњу посветити садржини листа, не натезући с његовом материјалном страном. Помагањем своје учитељске штампе, стварамо себи бољу будућност. А зар има кога међу нама, да то од срца не жели!

Кава — та племенита биљка — добила је супарицу. — Ну ова је не ће, нити хоће да потисне из дневног потрошка. Шта више она само олакшава одучење ужитка зрнате каве онима, који је из буди којег разлога не могу или не смеју да пију. Та се специјалитета зове: Франкова „Перл-раж“ или укратко „Перлро“.

Ова ће специјалитета ражи својим извршним кусом сигурно сваког љубитеља каве задовољити. Укус изварка — припређеног од ове специјалитете — тако је сличан кусу праве каве, да се готово не веровати, да изварак, припређен од ових красних, на нашим пољанама узраслих и особитим начином пржених зрна ражи не садржава и праве каве

Пријатна и угодна горчина „Перл-ражи“ доваша са собом, да се иста чим чешће, тим радије пије. Предност овог производа лежи баш у томе, што нема оног слатког, одвратног куска, као н. пр. јечмена сладна кава, која баш због тога — кад се дуже времена пије досади.

Придода ли се том изварку јоште мало и познатог и особито обљубљеног правог „Франковог“ додатка за каву, биће иста још бољег и технијег куска, те лепше боје.

ДИВНО ^{прво} ^{чешко} ДЕЛО!!! ВЕЛИКИ ЗЕМЉОПИС

свију делова света. Написао J. Basl.

Изази у свескама богато илустрованим по 50 фил.

До сад је потпуно изашао I. део АЗИЈА

Са 203 слике. Цена 8 К 40 фил. увезано 10 К.

II. Део Африка. Са 203 слике. Цена 7 К. увез. 8 К 60 фил.

Аустралија, Америка и Европа у штампани.

Повољне оцене дневних и стручних листова: Уредник „Нар. Листи“ г. Ј. Пахмајер пише: „Ваш нови земљопис заиста је веома лепо уређен и по својој струци у чешкој књижевности заиста нема конкуренције“. „Чешки Учитель“ пише: „Није то сухопарно раздељени текет, него популарно излагање, које наједанпут осваја својим стилем белетристичко-научним.“

„Изјављујем, да сам тим делом одушевљен. То је јединствено у нашој књижевности, што слично томе до сад нисмо имали. Слава Баслу!“ Jos. Rössler, капелан.

Издавач И. Л. КОВЕР, у Прагу, Водичкова ул.

„НАТОШЕВИЋ“ УЧИТЕЉСКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО у Новом Саду

са основном главницом од 50.000 Круна,

препоручује браћи учитељима свој новчани завод, који прима улоге на штедњу са 4% и 4¹/₂%, издаје зајмове под повољним условима, тачно и савесно обавља сваки новчани посао, ради сваки дан, осим недеље, од 5 сати после подне, а четвртком ради од 2 сата после подне.

Препоручује своје **велико стовариште књига** забавних, поучних, педагошких, за народ, дејких, икона, школских уџбеника, учила, разног врло доброг писаћег прибора, ванредно доброг мастила, црног и у равним бојама, оловака, гуме, јевтиних а добрих задаћница, цртаће артије, цртанака, креде, тушева, упијача, подметача, врло финог сајдпапира у много разних боја, карата посетница, заручних, венчаних и посмртница, куверата ванредно добрих и јевтиних. Концент-папира јевтинијег него игде.

Ова учитељска радња је веома велика. већа него икоја друга. Набавља робу из првих и најбољих извора.

Учитељска штампарија „Натошевић“ већа је од свију других штампарија. Има велику количину разних слова, украса и шара, тако да је у стању обавити сваки посао од најмањег до највећег врло укуено јер има велики избор материјала, брзо и тачно, јер има врло добре раденике, **јефтино** јер потребан материјал повлачи из творница под повољним условима.

Учитељи свију напредних народа имају оваке установе и настоје где год им се укаже прилика, да помогну ове своје установе. Тако треба и наше учитељство да ради и подиже и снажи своје установе.

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 50 динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и преплата шиљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“ Нови Сад (Ujvidék).**

Издаје: **Бока Михајловић**, учитељ.

Одговорни уредник: **Гавра Поповић**, умир. учитељ.

Штампарија Учитељског деоничарског друштва „Натошевић“ у Новом Саду.